

Vykypěl, Bohumil

[Norde, Muriel. Degrammaticalization]

Linguistica Brunensia. 2010, vol. 58, iss. 1-2, pp. 347-

ISBN 978-80-210-5250-5

ISSN 1803-7410 (print); ISSN 2336-4440 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/115078>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Jak je snad vidět i z našeho přehledu, jednotlivé články směřují k různému publiku, a byť jsou napsány se střídavým úspěchem, lze – také pro tuto tematickou různorodost – celkem říct, že celek je vcelku podařený.

Bohumil Vykypěl
(vykypel@iach.cz)

Muriel Norde: Degrammaticalization. Oxford: Oxford University Press 2009. XVIII + 270 s. ISBN 978–0–19–920793–0. 24,99 £ (paperback)

Jednou z důležitých tezí teorie gramatikalizace je tvrzení, že proces gramatikalizace je jedno-
směrný, tzn. že jednou gramatikalizovaný element už se nemůže znovu stát lexikálním elementem,
ba ani se nemůže stát „lexikálnějším“. Tato teze přirozeně vyvolala kontroverzi a bylo poukazováno
na různé protipříklady, jednosměrnost gramatikalizace popírající. Soustavněji a komplexněji nic-
méně téma degramatikalizace zatím pojednáno nebylo, a zájemci o gramatikalizační zkoumání tak
se zájmem sáhnou po loni vyšlé knize, o které zde chceme podat zprávu.

Autorka, profesorka skandinávských jazyků a literatur na Univerzitě v Groningen, svou mo-
nografii rozdělila do následující kapitol. V první kapitole (*Introduction*; s. 1–47), obsáhlem úvodě
k celé práci, se nejdříve krátce představuje problém degramatikalizace a načrtává se obsahový roz-
vrh pojednání o něm a pak se dlouze diskutuje o definici a vzájemném vymezení degramatikalizace,
lexikalizace a gramatikalizace; úvod je tak zároveň významným příspěvkem pro gramatikalizační
bádání vůbec. Druhá kapitola (*Unidirectionality*; s. 48–105) přináší souhrnné pojednání o konceptu
jednosměrnosti v gramatikalizačních procesech; autorka líčí dosavadní diskusi na toto téma, uka-
zuje, že jednosměrnost sice není univerzální, ale přece jen výrazně převažující tendence, a probírá
různá vysvětlení této skutečnosti. V třetí kapitole (*Defining degrammaticalization*; s. 106–134) se
po shrnutí dosavadních názorů nově vymezuje pojem degramatikalizace a definují se tři základní
druhy degramatikalizačních procesů; ty se pak podrobněji probírají a na konkrétních příkladech ilu-
strují v kapitolách následujících. Nejdříve se tedy ve čtvrté kapitole (*Degrammation*; s. 135–151)
vykládá „degramace“, tj. změna pomocného slova ve slovo plnovýznamové. Nato pátá kapitola
(*Deinflectionalization*; s. 152–185) pojednává o „deinflekcionalizaci“, tj. změně flektivního afixu
(„koncovky“) v derivační afix nebo příklonku. Konečně v šesté kapitole (*Debonding*; s. 186–227)
se analyzuje „vyvázání“, tj. změna vázaného morfému v morfém volný. Poslední, sedmá kapitola
(*Conclusions*; s. 228–238) přináší shrnutí řečeného včetně úvahy o relevanci Lehmannových gra-
matikalizačních parametrů při diagnostice potenciálních případů degramatikalizace, zamyšlení nad
motivačními silami degramatikalizačních procesů a výhledu k dalšímu bádání na dané téma.

Proti knížce Muriel Nordeové by jistě bylo možné vyslovit různé výtky týkající se prezento-
vaných obecných tvrzení i konkrétních analyzovaných jazykových příkladů a lingvisté zabývající
se gramatikalizací to jistě v hojné míře udělají. Nicméně faktem zůstává, že knihu je celkově be-
zesporu možno doporučit k četbě: přináší dobré uspořádání dosud málo uspořádaného problému
(totiž jevu degramatikalizace), nabízí řadu zajímavých myšlenek a námětů k přemýšlení, předkládá
množství pěkných konkrétních příkladů. Ovšem toto doporučení v podstatě platí právě lingvis-
tům zabývajícím se gramatikalizací: bez znalosti celé diskuse o gramatikalizaci nebo alespoň její
podstatné části bude kniha – ostatně jako mnohé další texty z tohoto okruhu – možná vypadat spíš
jako málo srozumitelné snažení vyložit různobarevné kousičky rozmanitých jazykových systémů
a čtenář Hjelmsleva se vzpomene na varovná slova v jeho předpotopních *Principes de grammaire
générale* (Kodaň 1928, s. 276), že není příliš radno pokládat jednotlivé jazyky za pouhé prostředky
k budování abstraktních systémů; historie se jaksi stále opakuje.

Bohumil Vykypěl
(vykypel@iach.cz)